

**UJEDINJENE
NACIJE**

Međunarodni sud za krivično gonjenje
lica odgovornih za teška kršenja
međunarodnog humanitarnog prava
počinjena na teritoriji bivše
Jugoslavije od 1991. godine

Predmet br. IT-96-22-*Tbis*

Datum: 5. mart 1998.

Original: ENGLESKI

PRED PRETRESNIM VIJEĆEM

U sastavu: sudija Florence Ndepele Mwachande Mumba, predsjedavajući
sudija Mohamed Shahabuddeen
sudija Wang Tieya

Sekretar: gđa Dorothee de Sampayo Garrido-Nijgh

Presuda od: 5. marta 1998.

TUŽILAC

protiv

DRAŽENA ERDEMOVIĆA

PRESUDA O KAZNI

Tužilaštvo:

g. Grant Niemann
g. Peter McCloskey

Odbrana optuženog:

g. Jovan Babić
g. Nikola Kostić

I. UVOD I PROCEDURALNI ISTORIJAT

1. Optuženi Dražen Erdemović došao je u pritvor Međunarodnog suda za krivično gonjenje lica odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. (u daljnjem tekstu "Međunarodni sud") 30. marta 1996. na osnovu naloga za transfer u pritvor Međunarodnog suda koji je sudija Fouad Riad potpisao 28. marta 1996.

2. Optuženi se od 2. marta 1996. nalazio u pritvoru vlasti Savezne Republike Jugoslavije (u daljnjem tekstu "SRJ") u vezi sa njihovom istragom o teškim kršenjima međunarodnog humanitarnog prava počinjenim nad civilnim stanovništvom jula 1995. u i oko područja proglašenog "zaštićenom zonom" Srebrenica. Dana 29. maja 1996. Pretresno vijeće II zatražilo je od SRJ da Međunarodnom sudu ustupi nadležnost za sve istrage i krivične postupke u vezi sa teškim kršenjima međunarodnog humanitarnog prava za koja se tvrdilo da ih je optuženi počinio u i oko Srebrenice u julu 1995.¹

3. Otkako je prebačen do Međunarodnog suda, optuženi je saradivao sa istražiteljima Kancelarije Tužioca (u daljnjem tekstu "Tužilaštvo") u vezi sa događajima oko pada Srebrenice. U julu 1996. on je svjedočio na pretresu na osnovu pravila 61 Pravilnika o postupku i dokazima Međunarodnog suda u predmetu Tužilac protiv Radovana Karadžića i Ratka Mladića².

4. Protiv optuženog je 22. maja 1996. podignuta optužnica po jednoj tački krivičnog djela zločina protiv čovječnosti i alternativno tački krivičnog djela kršenja zakona i običaja ratovanja. Sudija Rustam Sidhwa potvrdio je optužnicu 29. maja 1996.³ U optužnici se tvrdi da je na dan ili oko 16. jula 1996. optuženi ubio iz vatrenog oružja, i učestvovao sa drugim pripadnicima svoje jedinice, Desetog diverzantskog odreda Vojske Republike Srpske (u daljnjem tekstu "VRS"), i drugim vojnicima u ubijanju iz vatrenog oružja nenaoružanih muškaraca bosanskih Muslimana na zadružnom dobru Pilica. Ta prijevka pogubljenja rezultirala su smrću stotina muškaraca bosanskih Muslimana čiji tačan broj nije utvrđen.

---

¹ Odluka povodom prijedloga za podnošenje formalnog zahtjeva za ustupanje nadležnosti Međunarodnom sudu upućenog Saveznoj Republici Jugoslaviji u slučaju Dražena Erdemovića, Predmet br. IT-96-22-D, Pretresno vijeće II, 29. maj 1996.

² Pregled optužnica na osnovu pravila 61 Pravilnika o postupku i dokazima, *Tužilac protiv Radovana Karadžića i Ratka Mladića*, Predmet br. IT-95-5-R61 i IT-95-18-R61, Pretresno vijeće I, 11. jul 1996.

³ Pregled optužnice, *Tužilac protiv Dražena Erdemovića*, Predmet br. IT-96-22-PT, sudija Sidhwa, 29. maj 1996.

5. Na svom prvom pojavljivanju pred Pretresnim vijećem I dana 31. maja 1996. optuženi se izjasnio krivim za krivično djelo zločina protiv čovječnosti. Pretresno vijeće prihvatilo je potvrdno izjašnjavanje o krivici i odbacilo alternativnu tačku optužnice za kršenje zakona i običaja ratovanja. Zbog bojazni o zdravlju optuženog, Pretresno vijeće odredilo je psihijatrijsku i psihološku evaluaciju. Stručna medicinska komisija je u svom izvještaju navela da optuženi pati od post-traumatskog stresa takve žestine da nije u stanju prisustvovati suđenju, i preporučila da se drugi pregled izvrši za šest mjeseci. Na statusnoj konferenciji 4. jula 1996. optuženi je potvrdio da i dalje želi da se izjašnjava krivim.

6. Izvršena je druga psihijatrijska i psihološka evaluacija te je, na osnovu izvještaja stručne medicinske komisije od 17. oktobra 1996. kojim je potvrđeno da je optuženi u stanju prisustvovati suđenju, 19. i 20. novembra 1996. održan pretres za određivanje kazne. Pretresno vijeće je, nakon što je prihvatilo potvrdno izjašnjavanje optuženoga o krivici za krivično djelo zločina protiv čovječnosti i nakon što je razmotrilo navode strana u vezi sa kaznom, 29. novembra 1996. osudilo optuženoga na kaznu zatvora u trajanju od deset godina.

7. Dana 23. decembra 1996. branilac optuženoga izjavio je žalbu protiv Presude o kazni⁴. Presuda Žalbenog vijeća donešena je 7. oktobra 1997. Žalbeno vijeće je vratilo predmet novom Pretresnom vijeću smatrajući, između ostalog, da:

- (a) u uslovima ovog predmeta, potvrdno izjašnjavanje optuženoga o krivici nije bilo informisano; i
- (b) prinuda ne predstavlja potpunu odbranu za vojnika optuženog za zločin protiv čovječnosti i/ili ratni zločin koji uključuje ubijanje nedužnih ljudskih bića: prinuda se može prihvatiti kao olakšavajuća okolnost.

U svjetlu gorenavedenog, Žalbeno vijeće je naložilo da se optuženome dopusti da se pred drugim Raspravnim vijećem još jednom izjasni o krivici sa punim znanjem o prirodi optužbi protiv njega i o posljedicama svog izjašnjavanja.

8. Dana 14. januara 1998. ovo Pretresno vijeće saslušalo je novo izjašnjavanje optuženoga o krivici koji se izjasnio krivim po tački kršenja zakona i običaja ratovanja. Tužilac je povukao alternativnu tačku zločina protiv čovječnosti. Nakon toga, Vijeće je na pretresu za određivanje kazne saslušalo prijedloge o kazni.

---

⁴ Podnesak žalioaca kojeg je branilac Dražena Erdemovića podneo protiv presude o kazni, *Tužilac protiv Dražena Erdemovića*, Predmet br. IT-96-22-T, 23. decembar 1996. Ovome je 14. aprila 1997. slijedio još jedan dokument.

II. POTVRDNO IZJAŠNJAVANJE O KRIVICI

9. Statut Međunarodnog suda i Pravilnik o postupku i dokazima

Član 20, stav 3 Statuta predviđa:

Pretno vijeće čita optužnicu i utvrđuje da li su prava optuženog poštovana, da li optuženi razumije optužnicu i upućuje ga da se izjasni o krivici. Pretresno vijeće zatim određuje datum suđenja.

U slučaju potvrdnog izjašnjavanja o krivici, pravilo 62 *bis* Pravilnika o postupku i dokazima predviđa:

Potvrдно izjašnjavanje o krivici

Ako se optuženi izjasni da je kriv u skladu sa pravilom 62(v), ili zatraži da se njegova izjava o krivici izmjeni u potvrdnu, te ako se Raspravno vijeće uvjeri:

- (a) da je potvrdna izjava o krivici data dobrovoljno;
  - (b) da nije dvosmislena;
  - (c) da postoje dovoljne činjenične osnove za postojanje krivičnog djela i sudjelovanje optuženog u istom, bilo na osnovi nezavisnih indicija ili zato što ne postoji nikakvo bitno neslaganje između strana u pogledu predmetnih činjenica,
- Raspravno vijeće može proglasiti optuženika krivim i uputiti tajnika da odredi datum za raspravu prije izricanja kazne.

Ovo Pretresno vijeće imalo je te odredbe na umu.

10. Jurisprudencija Međunarodnog suda

Odluka Žalbenog vijeća postavila je između ostalog više kriterijuma za postupanje sa potvrdnim izjašnjavanjem o krivici, koje ovo Pretresno vijeće mora da primijeni. U Zajedničkom izdvojenom mišljenju sudija McDonald i Vohrah navodi se:

"... da se moraju zadovoljiti određeni preduslovi pre nego što se može potvrdno izjasniti o krivici. Po našem mišljenju, minimalni preduslovi su sljedeći:

- (a) Potvrдно izjašnjavanje o krivici mora da bude dobrovoljno. Optuženi koji se izjašnjava da je kriv mora da bude mentalno sposoban da shvati posljedice izjašnjavanja o krivici i ne smije biti pod uticajem bilo kakvih prijetnji, nagovora ili obećanja.
- (b) Kod potvrdnog izjašnjavanja o krivici, optuženi mora da shvati prirodu optužbi protiv njega i posljedice potvrdnog izjašnjavanja o krivici za njih. Optuženi mora da zna za šta se izjašnjava da je kriv;
- (c) Potvrдно izjašnjavanje o krivici ne smije biti dvosmisleno. Ono ne smije biti praćeno riječima koje predstavljaju odbranu kojom se poriče priznanje krivične odgovornosti."

11. Potvrдно izjašnjavanje optuženoga o krivici

Na ponovnom izjašnjavanju o krivici 14. januara 1998. Pretresno vijeće objasnilo je optuženome razliku između dvehu alternativnih tačaka u skladu sa Statutom i Odlukom Žalbenog vijeća te ga podsjetilo na njegove opcije prilikom izjašnjavanja o krivici. Prije nego što se izjasnio, optuženi je potvrdio da je razumeo optužnicu podignutu protiv njega, da je razumeo ono što mu je objašnjeno, da je razumeo posljedice svakog izjašnjavanja za koje se bude opredijelio, i da se poslužio pravnim savjetima svog branioca sa čijim je uslugama zadovoljan.

Nakon šta se optuženi potvrđno izjasnio o krivici za krivično djelo pod tačkom 2 optužnice, to jest "kršenje zakona i običaja ratovanja kažnjivo prema članu 3 Statuta Međunarodnog suda i priznato članom 3(1)(a) (ubistvo) Ženevskih konvencija", Pretresno vijeće je razmotrilo da li je to izjašnjavanje bilo valjano i prihvatljivo prema primjenjivim kriterijumima. Pretresno vijeće uputilo je odgovarajuća pitanja optuženome, zastupnicima optužbe i odbrane, ustanovilo činjeničnu osnovu optužbi i optuženoga upozorilo o mogućim kaznama. Nakon šta je na propisani način razmotrilo uslove pod kojima se optuženi izjasnio o krivici, Pretresno vijeće bilo je zadovoljno potvrđnim izjašnjavanjem o krivici i na osnovu toga je osudilo optuženog.

III. SMJERNICE ZA IZRICANJE KAZNE

12. Statut i Pravilnik

Statut i Pravilnik predviđaju sljedeće:

Član 7 Statuta
Individualna krivična odgovornost

...

4. Činjenica da je optužena osoba djelovala u skladu sa naredbom vlade ili nadređene osobe ne oslobađa optuženu osobu krivične odgovornosti, ali se može uzeti u obzir kod ublažavanja kazne ako Međunarodni sud utvrdi da pravda tako zahtijeva.

Član 24 Statuta
Kazne

1. Kazna koju izrekne Pretresno vijeće biće ograničena na kaznu zatvora. Prilikom određivanja kazne, Pretresna vijeća imaće u vidu određivanje kazni zatvora iz sudske prakse u bivšoj Jugoslaviji.

2. Pri izricanju presude, Pretresna vijeća trebaju uzeti u obzir okolnosti kao što su težina djela i specifične okolnosti osuđenika.

3. Pored kazne zatvora, Pretresna vijeća mogu narediti da se zakonitim vlasnicima povрати imovina kao i svi prihodi stečeni krivičnim radnjama, uključujući upotrebu prinude.

Pravilo 101 Pravilnika
Kazne

(A) Optuženoj osobi koja je proglašena krivom može se izreći kazna zatvora, uključujući i doživotnu kaznu.

(B) Pri određivanju kazne, Pretresno vijeće će uzeti u obzir činjenice navedene u članu 24(2) Statuta, kao i faktore poput:

- (i) bilo koje otežavajuće okolnosti;
- (ii) bilo koje olakšavajuće okolnosti, uključujući i bitnu saradnju osuđene osobe sa tužiocem prije ili nakon donošenja presude;
- (iii) uobičajenu praksu pri izricanju zatvorskih kazni pred sudovima bivše Jugoslavije;
- (iv) vrijeme koje je optuženik već odslužio kao kaznu koju mu je izrekao sud neke zemlje za isto djelo, u skladu sa članom 10(3) Statuta.

(C) Pretresno vijeće će odrediti da li će optuženik više izrečenih kazni služiti jednu za drugom ili istovremeno.

(D) Kazna će se objaviti javno i u prisustvu optuženog, u skladu sa potpravilom 102 (B).

(E) Optuženom će se u odsluživanje kazne uračunati eventualno vrijeme koje je proveo u pritvoru prije izručivanja Sudu ili za vrijeme suđenja ili žalbenog postupka.

Pretno vijeće valjano je razmotrilo ove odredbe.

IV. DOKAZNI MATERIJAL

13. Materijal pred Pretresnim vijećem

Tokom ranijeg postupka protiv optuženog pred Međunarodnim sudom, dokazi su bili podnešeni i prihvaćeni skladu sa postupkom Međunarodnog suda. Ovo uključuje svjedočenje optuženog za vrijeme usmenog ispitivanja, svjedočenje zaštićenih svjedoka X i Y i psihijatrijske i psihološke izvještaje o optuženom.

Na pretresu za određivanje kazne održanom 14. januara 1998. zastupnici optužbe i odbrane zatražili su pristanak Pretresnog vijeća da se neki od tih dokumenata uvrste u dokazni materijal, zajedno sa transkriptom izvjesnih dijelova prethodnih postupaka.

Uz suglasnost obeju strana, Pretresno vijeće uvrstilo je u dokazni materijal:

- (a) Transkript svjedočenja optuženog danog 5. jula 1996. na pretresu po pravilu 61 u predmetu Tužilac protiv Radovana Karadžića i Ratka Mladića;
- (b) Transkript prvog pojavljivanja optuženog pred Pretresnim vijećem I 31. maja 1996;
- (c) Psihijatrijska i psihološka evaluacija Komisije medicinskih stručnjaka koje je imenovalo Pretresno vijeće I od 24. juna 1996. (u daljnjem tekstu "Medicinski izvještaj I");
- (d) Psihijatrijska i psihološka evaluacija Komisije medicinskih stručnjaka koju je imenovalo Pretresno vijeće I od 14. oktobra 1996. (u daljnjem tekstu "Medicinski izvještaj II");
- (e) Transkripte pretresa za određivanje kazne održanog pred Pretresnim vijećem I 19. novembra 1996. uključujući svjedočenje optuženog, zaštićenih svjedoka X i Y i g. Jean-René Rueza; i
- (f) pismo Vanesse Vasić-Janeković, novinarke, od 7. januara 1998. upućeno sekretaru Međunarodnog suda.

Optuženi je, iako je bio prisutan u sudnici, odbio usmeno svjedočiti i zatražio da se Međunarodni sud osloni na njegove ranije izjave date tokom sudskog postupka pred

Međunarodnim sudom. Jedini svjedok koji je usmeno svjedočio pred Pretresnim vijećem bio je g. Jean-René Ruez, istražitelj zadužen za istragu Tužilaštva o padu srebreničke enklave.

Strane su se složile oko činjenica. Konkretno, optuženi se složio da su događaji navedeni u optužnici tačni, a Tužilac se složio da je tačna tvrdnja optuženog da je djela u pitanju počinio na osnovu naređenja nadređenih i pod prijetnjom smrti.

Pod ovim okolnostima, Pretresno vijeće prihvata kao činjenicu onu verziju događaja koju su predložile strane, to jest prihvata da su činjenice za koje se u optužnici tvrdi da su se dogodile i verzija događaja koju je opisao optuženi odgovaraju istini. Od posebnog značenja su činjenice iznijete u paragrafima od 8 do 12 optužnice:

"8. Između 13. jula 1995. i približno 22. jula 1995. pripadnici vojske bosanskih Srba i policije bosanskih Srba su po kratkom postupku pogubili na hiljade bosanskih Muslimana - muškaraca na različitim lokacijama, između ostalog, u skladištu u Krvavici, na livadi i kod brane u blizini Lažete i na raznim drugim mjestima.

9. Dana 16. jula 1995. ili približno tog datuma, **DRAŽEN ERDEMOVIĆ** i drugi pripadnici Desetog diverzantskog odreda vojske bosanskih Srba dobili su naređenje da odu na poljoprivredno dobro u blizini Pilice. To poljoprivredno dobro se nalazi sjevero-zapadno od Zvornika, opština Zvornik.

10. Dana 16. jula 1995. ili približno tog datuma, **DRAŽEN ERDEMOVIĆ** i drugi iz njegove jedinice obaviješteni su da će autobusi puni bosanskih Muslimana - muškaraca civila iz Srebrenice, koji su se predali vojnim ili policijskim snagama bosanskih Srba, tokom cijelog dana pristizati na ovo poljoprivredno dobro.

11. Dana 16. jula 1995. ili približno tog datuma, autobusi sa bosanskim Muslimanima - muškarcima su stigli na poljoprivredno dobro u Pilici. Svi autobusi su bili puni bosanskih Muslimana - muškaraca, približne starosne dobi između 17 i 60 godina. Nakon svakog dolaska autobusa na poljoprivredno dobro, bosanski Muslimani - muškarci odvođeni su u grupama od po deset u pratnji pripadnika Desetog diverzantskog odreda na polje pored zgrada poljoprivrednog dobra gdje bi ih poređali leđima okrenutim **DRAŽENU ERDEMOVIĆU** i drugima iz njegove jedinice.

12. Dana 16. jula 1995. ili približno tog datuma, **DRAŽEN ERDEMOVIĆ** je pucao, ubio i zajedno sa drugim pripadnicima njegove jedinice i vojnicima jedne druge brigade učestvovao u pucanju na i ubijanju nenaoružanih bosanskih Muslimana - muškarca na poljoprivrednom dobru u Pilici. Posljedica ovih smaknuća po kratkom postupku jeste smrt stotine bosanskih Muslimana - muškaraca civila."

14. Međutim, Pretresno vijeće takode prihvata da je optuženi počinio predmetno krivično djelo pod prijetnjom smrti. U različitim fazama prethodnog postupka, on je svjedočio kako slijedi:

Pred Pretresnim vijećem I, 31. maja 1996:

"Poštovani sude, ja sam to morao da radim. Da sam odbio to da radim, ubili bi i mene sa tim ljudima. Kad sam odbijao da radim, rekli su mi: "Ako ti je žao, stani i ti sa njima da i tebe ubijemo." Meni nije bilo žao mene, meni je bilo žao moje porodice, moje supruge i moga sina koji je tada imao devet meseci i nisam mogao da odbijem jer bi me ubili."

Pred Pretresnim vijećem I koje je vodilo postupak po pravilu 61 protiv Radovana Karadžića i Ratka Mladića, 5. jula 1996:

P. Šta se dogodilo s tim civilima?

O. Dobili smo naređenje da pucamo na te civile, to jest, da ih strijeljamo.

P. Jeste li poslušali to naređenje?

O. Da, ali sam prvo odbio, a Brano Gojković mi je rekao ako mi je žao tih ljudi da stanem sa njima; i znao sam da to nije puka prijetnja već da bi se stvarno moglo desiti, jer je u našoj jedinici situacija bila takva da je komandir grupe imao pravo da na mjestu strijelja svakog pojedinca koji ugrožava bezbjednost grupe ili se na bilo koji način suprotstavlja komandiru grupe koga je postavio komandant Milorad Pelemiš."

Pred Pretresnim vijećem I, 19. novembra 1996:

"Bilo mi je jako teško, ali nisam imao izbora. Nisam imao drugog izbora."

Pred Pretresnim vijećem I, 19. novembra 1996:

"Potpukovnik nas je odveo na farmu. Nisam znao ime te farme. Upravo sam objasnio gdje se nalazi. Znao sam da se tamo nalazi selo Pilica, ali tek kad smo dosli tamo saznao sam šta se događa. rekli su nam da će iz Srebrenice doći autobus pun civila. Odmah sam rekao da ne želim u tome da učestvujem, i rekao sam: "Jeste li normalni? Znate li šta radite?" Ali niko me nije slušao i rekli su mi "Ako nećeš, ako ... slobodno idi i stani s njima. Daj nam svoju pušku."

"Već sam vam posljednji puta rekao, da sam bio sam, da nisam imao ženu i sina, bio bih pobjegao i dogodilo bi se nešto drugo. Morao sam to da uradim. Bio sam prisiljen da to uradim."

Pred Pretresnim vijećem I, 19. novembra 1996:

"Časni sude, prvo bih želeo da kažem da to nisam hteo da uradim. To je bilo ... to je bilo po naređenju. Da to nisam uradio, naudili bi mojoj porodici a ništa se ne bi promijenilo."

Pred Pretresnim vijećem I, 19. novembra 1996:

"P. Da li ste u to vrijeme znali za bilo koga ko je strijeljan zbog neizvršavanja naređenja?

O. Znate, reći ću vam, bio sam siguran da bi me ubili da sam odbio poslušati jer se sjećam da je Pelemiš ranije bio naredio jednom čovjeku da zakolje jednog drugog a znam i za neka druga naređenja, mislim, šta je sve komandir imao pravo da uradi ako ga se ne sluša; on je mogao odmah da naredi likvidaciju te osobe. Vidio sam puno toga za tih nekoliko dana i bilo mi je jasno o čemu se radi."

Pred Pretresnim vijećem I, 20. novembra 1996:

"Kad je taj potpukovnik sjeo u vozilo i krenuo, Brano je rekao, "Sada će doći autobusi sa civilnim stanovništvom iz Srebrenice, muškarcima." On je naglasio civile, to jest, da će nositi civilna odijela. Ja sam rekao "Ljudi, ja to ne želim, jeste li normalni?" Ništa. "G. Erdemoviću", to mi je rekao Brano ... "ako ne želiš, stani uz njih tako da možemo i tebe ubiti, ili im daj oružje da te mogu ubiti."

"Tada nisam bio zabrinut za sebe, ne toliko. Da sam bio sam, pobjegao bih, pokušao bih nešto uraditi, kao što su oni pokušali da pobjegnu u šumu ili tako nešto. Ali šta bi se onda desilo mojem djetetu i mojoj ženi? Tako je na mojim ramenima bilo to ogromno breme. S jedne strane, znao sam da ću ubijati ljude, da to ne mogu sakriti, da će me zbog toga peći savjest."

Pred Pretresnim vijećem I, 20. novembra 1996:

"P. ... To jest, od onog momenta 16. jula 1995. kad se shvatili šta će vam biti zadatak, pa do otprilike 3 sata poslije podne kad je strijeljanje prestalo, jeste li u bilo kom momentu imali mogućnost da izbjegnute da učestvujete u strijeljanju bez opasnosti po vlastiti život?

O. Ne. Ne, to je moj najiskreniji i najpošteniji odgovor. Stvarno sam iskren ..."

V. PRIMJENA PRAVA NA ČINJENICE

15. Otežavajuće okolnosti

Pretno vijeće prihvaća da je streljački vod kojeg je optuženi bio dio ubio na stotine muškaraca bosanskih Muslimana muškoga pola u starosnoj dobi od 17 do 60 godina. Optužba je procijenila da je samo optuženi, koji kaže da je pucao pojedinačnom paljbom iz automatske puške Kalašnjikov, mogao da ubije i do stotinu (100) ljudi. To otprilike odgovara njegovoj vlastitoj procjeni od sedamdeset (70) lica. Bez obzira na to koliko je nerado donio svoju početnu odluku da učestvuje, on je nastavio da ubija veći deo toga dana. Pretno vijeće ocjenjuje da su razmjere zločina i značaj uloge optuženog u njemu otežavajuće okolnosti koje se moraju uzeti u obzir u skladu sa članom 24, stav 2 Statuta Međunarodnog suda.

16. Olakšavajuće okolnosti

i. Lične okolnosti

Starost

U vrijeme ubistava na zadružnom dobru Pilica optuženi je bio star 23 godine. Sada ima 26 godina i predloženi su dokazi da se "ne radi o osobi opasnoj po svoju okolinu"⁵.

Pretno vijeće vjeruje da njegove okolnosti i karakter (vidi u nastavku) indiciraju da se on može promijeniti i da mu treba pružiti još jednu šansu da započne svoj život ispočetka nakon puštanja na slobodu, dok je još uvijek dovoljno mlad da to učini.

Porodica i odgoj

Optuženi ima suprugu druge nacionalnosti i sa njom dijete koje im se rodilo 21. oktobra 1994. Branilac je iznio da porodica optuženog prolazi kroz teška vremena i da će i dalje patiti zbog njegovog izdržavanja kazne zatvora.

Optuženi je izučio zanat mašinobravara i bio je uvučen u vrtlog nasilja koje je zahvatilo bivšu Jugoslaviju. On je javno iskazivao pacifistička uvjerenja i tvrdi da se izjasnio protiv rata i nacionalizma. Tvrdi da se morao pridružiti VRS kako bi prehranio porodicu. U julu 1995. bio je redov u Desetom diverzantskom odredu gdje nije bio na komandnom položaju. On je, sa izuzetkom dva mjeseca koja je proveo kao narednik u toj jedinici, bio tek obični vojnik čiji nedostatak privrženosti bilo kojoj od etničkih grupa u sukobu demonstrira činjenica da je naizmjenice bio nevoljni pripadnik Armije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu "ABiH"),

---

⁵ Medicinski izvještaj I.

Hrvatskog vijeća obrane (u daljnjem tekstu "HVO") i VRS. Niti jedna od strana nije sugerisala mogućnost da je bio plaćenik.

Deseti diverzantski odred bavio se izviđanjem neprijateljske teritorije i postavljanjem eksploziva na artiljeriju u područjima pod kontrolom ABiH. Prema riječima optuženog, on je tu jedinicu odabrao "jer ona nije uključivala gubitak ljudskih života. Ona se bavila artiljerijom, starim gvožđem."⁶ Pored toga, on ju je odabrao jer je u njoj bilo i drugih nesrpskih vojnika i u vrijeme na koje se odnosi optužnica nije bila poznata po okrutnosti.

Karakter

Optužba je navela da nije našla nikakve nepodudarnosti u informacijama koje im je pružio optuženi; njihove istrage potvrdile su veći deo onoga šta im je on rekao, što indicira da je optuženi iskrenog karaktera. Ovo podržava i njegovo priznanje i stalno priznavanje krivice, a posebno činjenica da je dobrovoljno istupio i opisao svoj udio u masakrima prije nego što je njegova upletenost bila poznata bilo kojim istražnim vlastima.

U svojim istupima pred Sudom, zastupnik odbrane opisao je optuženog kao lakoumnog mladića koji ne pokazuje znake licemjerja ili netolerancije, sa željom da pomogne drugima u nevolji. Odgoj optuženog bio je prožet vrijednostima tolerancije prema drugima, a to odražava i činjenica da se odlučio oženiti ženom iz različite etničke grupe. Zastupnik odbrane vidi optuženoga kao žrtvu vihora rata i žrtvu svojih vlastitih djela⁷.

Iako je Komisija medicinskih stručnjaka došla do zaključka o emocionalnoj nezrelosti⁸, koji je primljen na znanje, nema ničega šta podržava tvrdnju koju je branilac izneo Pretresnom vijeću I (a koja nije ponovljena pred ovim Pretresnim vijećem) da je u vrijeme kad je optuženi počinio ta ubistva on "bio neuračunljiv jer je bio pretrpio privremeni duševni poremećaj ili je, u najboljem slučaju, njegova uračunljivost takođe bila značajno smanjena."⁹

Pretresno vijeće prima na znanje da optuženi nije bio krivično gonjen i da je rekao da, prije masovnog ubistva u Srebrenici, nikada nije ubio.

Svjedok X, koji se sa optuženim nalazio u vojnoj policiji HVO, posvjedočio je pred Pretresnim vijećem I da mu je optuženi spasao život na Majevidi¹⁰. Optuženi se nalazio u

---

⁶ Transkript, 19. novembar 1996.

⁷ Transkript, 20. novembar 1996.

⁸ Medicinski izvještaj I.

⁹ Transkript, 20. novembar 1996.

¹⁰ Transkript, 20. novembar 1996.

društvu drugih vojnika VRS kad su naišli na svjedoka X, te je spriječio vojnike koji su bili s njim da ne ubiju njegovog bivšeg kolegu. Svjedok X je na inzistiranje optuženog konačno pušten neozljeđen.

Svjedok Y, koji je takođe svjedočio pred Pretresnim vijećem I, upoznao je optuženog 1993. i bili su deo višenacionalne grupe prijatelja¹¹. Prema riječima ovog svjedoka, optuženi nije bio nacionalista. Bio je popularan, živahna i otvorena osoba nesklona sukobima. Svjedok Y bio je siguran da je optuženi mrzio rat i vojsku ali je vjerovao da je sve to jednostavno morao da uradi; on nije bio vrsta osobe koja bi svojevrijem ubila.

Prema svjedočenju optuženog pred Pretresnim vijećem I, a koje je ovo Pretresno vijeće prihvatilo, optuženi je pomogao grupi srpskih civila, uglavnom žena i djece, da sa područja Tuzle prebjegnu u Republiku Srpsku, što je dovelo do toga da su ga napali vojnici HVO-a. Izgleda da je kao rezultat toga optuženi bio zatvoren¹². Optuženi je izjavio Međunarodnom sudu da je za vrijeme ubistava na zadružnom dobru Pilica pokušao da spase jednog čovjeka, ali to nije mogao učiniti jer mu je njegov komandir, Brano Gojković, rekao da ne želi da ima svjedoka tog zločina.

ii. Priznanje krivice

Pretresno vijeće prima na znanje izjavu zastupnika odbrane da se izjave optuženoga o krivici moraju "prije svega uzeti kao njegov moralni stav prema istini, s jedne strane, i kao molba za razumijevanje koliko su granice zloupotrebe čovjeka u tom regionu bile nategnute, ne samo u njegovoj najbližoj okolini nego i šire."¹³ Priznanje krivice pokazuje iskrenost i za Međunarodni sud je važno da ohrabri ljude da dođu pred Sud, bez obzira na to jesu li već optuženi ili nepoznati počinioci. Nadalje, ovo dobrovoljno priznanje krivice je Međunarodnom sudu prištedilo vrijeme, napor i trošak dugotrajne istrage i suđenja, i mora se pohvaliti.

iii. Kajanje

Optuženi je Pretresnom vijeću I rekao:

---

¹¹ Transkript, 20. novembar 1996.

¹² Stručna medicinska komisija u svom je izvještaju zabilježila da je bio zatvoren 25 dana; zastupnik odbrane pozvao se na to, transkript, 20. novembar 1996; šta je potvrdio svjedok X, transkript, 20. novembar 1996.

¹³ Transkript, 14. januara 1998.

"Želim samo da kažem da mi je žao svih žrtava, ne samo onih koje sam ubio na toj farmi. Žao mi je svih žrtava u bivšoj [sic] Bosni i Hercegovini bez obzira na njihovu nacionalnost."¹⁴

Komisija medicinskih stručnjaka je 24. juna 1996. primijetila da optuženi ima ambivalentne osjećaje o vlastitoj krivici. "Znao je da ubija nedužne civile ali sam nije imao izbora. Drugi su mu naredili da puca na ljude. U pravnom smislu on se ne osjeća krivim za zločine za koje je optužen."¹⁵ Post-traumatski stres od kojega je optuženi bolovao nakon zvjerstava u Srebrenici pokazuje u kolikoj je mjeri on sâm propatio zbog toga što je bio prisiljen da protivno svojoj volji poćini ubistva.

Pretno vijeće takođe prima na znanje svjedoćenje g. Jean-René Rueza. Pošto je imao prilike da izbliza prouči optuženog u sklopu istraga Tužilaštva, g. Ruez je izjavio Pretresnom vijeću da on nema dvojbe da su osjećaji žaljenja i kajanja optuženog autentićni i stvarni, i da je on zaista prolazio kroz jedan emocionalni proces.

Ovo je u skladu sa njegovim ranijim svjedoćenjem pred Pretresnim vijećem I:

"Međutim, jedno je sigurno, a to je da je za vrijeme kontakata koje sam imao sa njim, on izrazio iskreno žaljenje šta je bio umiješan u tu situaciju. Uvijek mu je bilo teško opisati kako su se odigravali ti događaji. Prizivanje svih tih sjećanja je za njega uvijek bilo nešto veoma teško. Svakom prilikom kad bi ulazio u detalje za vrijeme saslušavanja, rekao bi kako mu je žao što je učestvovao u tim događajima."¹⁶

iv. Saradnja sa Tužilaštvom

"Saradnja Dražena Erdemovića bila je naprosto odlična."¹⁷ Ovakvim rijećima optužba rijetko govori o nekom optuženom. Pretresno vijeće, imajući na umu svoju obavezu da takvu saradnju uzme u obzir u skladu sa članom 24 Statuta Međunarodnog suda, ovo prima na znanje. Takođe prima na znanje tvrdnju optužbe, koju podržava svjedoćenje g. Rueza, da je optuženi saradivao bez da je zatražio išta zauzvrat, te da opseg i vrijednost njegove saradnje opravdavaju znaćajno ublaženje kazne.

Pružanje novih informacija, uključivši imena i identitete drugih poćinilaca, potvrda i potkrepljenje postojećih informacija

---

¹⁴ Transkript, 20. novembar 1996.

¹⁵ Medicinski izvještaj I.

¹⁶ Transkript, 19. novembar 1996.

¹⁷ Svjedoćenje g. Jean-René Rueza, Transkript, 14. januar 1998.

Iako je Tužilaštvo uopšteno znalo o ubistvima počinjenim u Srebrenici, svjedočenje optuženog bilo je od posebne vrijednosti jer mu je pružilo detalje o četiri incidenta o kojima ranije nije znalo: ubistva na zadružnom dobru Pilica, u Domu kulture u Pilici, ubistvo jednog neidentifikovanog civila muškarca u dobi vojnog obveznika u Srebrenici kad je optuženi ušao u grad, i ubistvo 13. jula 1996. u Vlasenici, nakon šta se vratio u Bijeljину, kad su vojnici po naređenju prerezali grlo jednom zarobljeniku. Prije svjedočenja optuženog, Tužilaštvo nije znalo za ove događaje.

Optuženi je pružio značajne informacije u vezi sa naprijed navedenim događajima, kao što je identifikovanje njegovih pretpostavljenih i saizvršilaca, kao i informacije o Drinskom korpusu, strukturi VRS i jedinicama koje su učestvovala u zauzimanju Srebrenice kao šta su Deseti diverzantski odred i Bratunačka brigada.

Svjedočenje na pretresu po pravilu 61

Optuženi je 5. jula 1996. svjedočio na pretresu po pravilu 61 u predmetu protiv Radovana Karadžića i Ratka Mladića¹⁸. Njegovo svjedočenje bilo je značajno u dva pogleda: pridonijelo je odluci Pretresnog vijeća u predmetu po pravilu 61 da izda međunarodne naloge za hapšenje ove dvojice, i, drugo, njegovo svjedočenje kao osobe koja VRS poznaje iznutra jeste dokaz o onome šta se desilo u Srebrenici.

17. Prinuda

Pretresno vijeće primijenilo je zaključak iz Odluke Žalbenog vijeća da "*prinuda ne predstavlja potpunu odbranu za vojnika optuženog za zločin protiv čovječnosti i/ili ratni zločin koji uključuje ubijanje nedužnih ljudskih bića*"¹⁹. Ona se može uzeti u obzir samo kao olakšavajuća okolnost.

I strane i Pretresno vijeće prihvatili su da je u ovom predmetu bilo prinude. Ranije svjedočenje optuženog citirano je gore. G. Ruez je svjedočio o okolnostima veoma opakog i surovo vođenog rata, okrutnom karakteru bitke za Srebrenicu, popratnoj situaciji u kojoj vojnici ubijaju na osnovu naređenja pretpostavljenih, osjetljivom položaju optuženog kao bosanskog Hrvata u VRS i njegovoj istoriji neslaganja sa svojim komandrom Miloradom Pelemišem i ražalovanju koje je uslijedilo. On misli da bi optuženi, da je odbio da puca, "sasvim sigurno dospao u velike nepravilike ..."²⁰.

¹⁸ Pregled optužnica saglasno pravilu 61 Pravilnika o postupku i dokazima, *Tužilac protiv Radovana Karadžića i Ratka Mladića*, Predmet br. IT-95-5-R61 i IT-95-18-R61, Pretresno vijeće I, 11. jul 1996.

¹⁹ Odluka Žalbenog vijeća.

²⁰ Transkript, 14. januar 1998.

Optuženi pokazuje tendenciju ka osećanju da je bespomoćna žrtva; u svom svjedočenju nekoliko puta spominje da nije imao izbora u različitim situacijama. Govori o tome kako je morao postati vojnik, kako nije imao izbora prilikom napuštanja Republike Hrvatske i prelaska u Republiku Srpsku, kako je morao stupiti u VRS "da bi prehranio porodicu", da je "jednostavno morao" da ode u kasarnu i za sobom ostavi suprugu prikovanu uz krevet i bolesno dijete, kako nije imao izbora oko učestvovanja u srebreničkoj operaciji, i kako je "morao da puca na te ljude" koji su ubijeni u masakru na zadružnom dobru Pilica²¹. No s druge strane, on je pružio i dokaze o događajima kada se oslobodio tih okova bespomoćnosti i poduzeo pozitivnu akciju; kao što je ona kad je spasao neke Srbe u Tuzli, kad je spasao svjedoka X, kad je odbio povinovati se naredjenju poručnika Milorada Pelemiša, kad je pokušao da odbije da ubija na zadružnom dobru i kad je odbio da ubija u Domu u Pilici. Znači, bio je u stanju poduzeti pozitivno djelo jednom kad je odvagao opcije pred sobom. Izgleda da su rizici koje je preduzimao bili proračunati i smišljeni.

Dokazni materijal otkriva ekstremnost situacije sa kojom se suočio optuženi. Pretresno vijeće nalazi da je postojao stvarni rizik da bi optuženi bio ubijen da nije poslušao naredjenje. On je izrazio svoja osećanja, ali i shvatio da u tome nema izbora: morao je da ubije ili bude ubijen.

VI. SPORAZUM O KRIVICI

18. Obje strane su 8. januara 1998. Sekretarijatu podnijele "Zajednički prijedlog da se razmotri i usvoji sporazum o krivici između Dražena Erdemovića i Tužilaštva". Ovome je pridodat sporazum o krivici sklopljen između dviju strana, za kog se navodi da mu je svrha razjašnjenje međusobnog razumijevanja strana o karakteru i posljedicama potvrdnog izjašnjavanja optuženog o krivici, i pomoć stranama i Pretresnom vijeću u obezbijedivanju valjanosti izjašnjavanja optuženog o krivici prema pravilima Međunarodnog suda. Bitni elementi sporazuma o izjašnjavanju su sljedeći:

- (a) Optuženi će se potvrdno izjasniti o krivici po tački 2, krivično djelo kršenja zakona i običaja ratovanja, uz puno razumijevanje razlike između te optužbe i alternativne optužbe zločina protiv čovječnosti kao i posljedica svog izjašnjavanja.
- (b) Izjašnjavanje optuženog o krivici je zasnovano na njegovoj krivici i njegovom prihvaćanju potpune odgovornosti za djela sa kojima se tereti.

---

²¹ Transkript, 20. novembar 1996.

- (c) Strane su se složile oko činjenične osnove navoda protiv optuženog, a posebno o činjenici da je postojala prinuda.
- (d) Strane su, uz puno poštovanje isključive nadležnosti Pretresnog vijeća za izricanje kazne, preporučile da bi kazna zatvora u trajanju od sedam godina bila odgovarajuća kazna u ovom predmetu, imajući u vidu olakšavajuće okolnosti.
- (e) U svjetlu pristanka optuženog da se izjasni krivim po tački 2, Tužilac se složio da ne nastavi sa krivičnim gonjenjem po alternativnoj tački zločina protiv čovječnosti.

19. Sporazumi o izjašnjavanju o krivici su uobičajeni u nekim jurisdikcijama svijeta. Takvi sporazumi nisu predviđeni Statutom i Pravilnikom o postupku i dokazima Međunarodnog suda. Ovo je prvi put da je takav dokument predložen Međunarodnom sudu. Sporazum o izjašnjavanju o krivici u ovom predmetu je samo sporazum dviju strana postignut na njihovu vlastitu inicijativu bez doprinosa ili ohrabrenja od strane Pretresnog vijeća. Upitan o tome od strane predsjedavajućeg sudije Pretresnog vijeća, optuženi je potvrdio da se slaže i razumije ono što sporazum sadrži. Strane su i same priznale da sporazum ne obavezuje Vijeće iako je zajednički predložen od strane optužbe i odbrane na pretresu 14. januara 1998, kao i u zajedničkom prijedlogu. Iako nije ni na koji način obavezano tim sporazumom, Pretresno vijeće ga je pažljivo razmotrilo prilikom određivanja kazne koju treba izreći optuženom.

VII. KAZNENA POLITIKA VIJEĆA

20. Osim već razmotrenih otežavajućih i olakšavajućih okolnosti, u presudi Pretresnog vijeća uzete su u obzir i okolnosti ubistava, a posebno stepen patnji kojima su žrtve masakra bile izložene prije i za vrijeme ubistava, sredstva kojima se optuženi služio da ubije i njegov stav u to vrijeme. Atmosferu straha i nasilja Pretresnom vijeću dobro su opisali optuženi i g. Ruez; žrtve su, posebno nakon dolaska pripadnika Bratunačke brigade, bile izložene fizičkim napadima, poniženjima i verbalnim uvredama. Žrtve koje su pristigle nakon prvog kruga ubijanja imale su saznanje o sigurnoj smrti, jer su vidjele leševe već ubijenih i čule pucnjeve koje su ispalili optuženi i ostali egzekutori. Stepenn patnji ovih ljudi ne može se previdjeti. Nevoljkost optuženog da učestvuje i njegova reakcija na to šta je morao da obavi taj stravični zadatak već su razmotreni na drugom mjestu o ovoj Presudi. Jasno je da on nije našao nikakvo perverzno zadovoljstvo u onome što je učinio.

21. U interesu je međunarodne krivične pravde i zadatak Međunarodnog suda da se saradničkom stavu optuženog dâ odgovarajuća težina. On je istinito priznao svoju

umiješanost u masakr u doba kad ga niti jedne vlasti nisu nastojale krivično goniti u vezi sa tim, znajući da će najvjerovatnije biti krivično gonjen kao posljedica toga. Razumijevanje situacije onih koji se predaju u nadležnost Međunarodnog suda i koji priznaju svoju krivicu važno je kako bi se ostali osumnjičeni ili nepoznati počinioci ohrabрили da istupe. Međunarodni sud, pored svoga mandata da istražuje, krivično goni i kažnjava teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava, ima i dužnost da kroz svoje pravosudne funkcije pridonese razrješenju širih pitanja odgovornosti, pomirenja i utvrđivanja istine oko zâla počinjenih u bivšoj Jugoslaviji. Otkrivanje istine je kamen temeljac vladavine prava i fundamentalni korak na putu ka pomirenju: jer samo istina briše etničke i vjerske mržnje i započinje proces ozdravljenja. Međunarodni sud mora pokazati da se s onima koji imaju poštenja da priznaju postupa pošteno u okviru procesa koji počiva na principima pravde, pravičnog suđenja i zaštite fundamentalnih prava pojedinaca. S druge strane, Međunarodni sud je sredstvo putem kojeg međunarodna zajednica izražava svoje ogorčenje nad zvjerstvima počinjenim u bivšoj Jugoslaviji. Podupiranje vrednosti međunarodnih ljudskih prava znači da prilikom zaštite prava optuženog Međunarodni sud ne smije da izgubi iz vida tragediju žrtava i patnje njihovih porodica.

VIII. PRIZNAVANJE VREMENA PROVEDENOG U PRITVORU

22. Prema pravilu 101(E) Pravilnika o postupku i dokazima Međunarodnog suda, Pretresno vijeće treba da osuđenom licu prizna eventualni period koje je ono provelo u pritvoru čekajući na izručenje Međunarodnom sudu, ili za vrijeme suđenja i žalbenog postupka. Vrijeme provedeno u pritvoru na osnovu domaćih krivičnih postupaka ne uzima se u obzir, sve do trenutka podnošenja formalnog zahtjeva za ustupanje nadležnosti Međunarodnom sudu. U ovom predmetu sudija Riad izdao je 28. marta 1996. Nalog za transfer u pritvor Međunarodnog suda. Relevantni period vremena provedenog u pritvoru prema tome počinje teći od tog datuma.

IX. KAZNA

23. IZ GORENAVEDENIH RAZLOGA, razmotrivši sav dokazni materijal i argumente strana, kao i jurisprudenciju Međunarodnog suda, PRETRESNO VIJEĆE, u skladu sa Statutom i Pravilnikom o postupku i dokazima, izriče Draženu Erdemoviću kaznu zatvora u

trajanju od ..... godina za KRŠENJE ZAKONA I OBIČAJA RATOVANJA za koje se izjasnio krivim 14. januara 1998, s tim da mu se priznaje vrijeme provedeno u pritvoru od 28. marta 1996.

X. DISPOZITIV

PRETRESNO VIJEĆE II TER

IZ GORENAVEDENIH RAZLOGA, JEDNOGLASNO,

NA OSNOVU člana 23, 24 i 27 Statuta i pravila 100, 101 i 103 Pravilnika o postupku i dokazima,

IMAJUĆI U VIDU optužnicu od 22. maja 1996. potvrđenu 29. maja 1996,

IMAJUĆI U VIDU da se optuženi Dražen Erdemovića potvrdno izjasnio o krivici 14. januara 1998. za optužbu KRŠENJE ZAKONA I OBIČAJA RATOVANJA, u skladu sa članom 3 Statuta,

RAZMOTRIVŠI dokazni materijal podnesen u ovom predmetu i **SASLUŠAVŠI** navode strana,

OSUĐUJE Dražena Erdemovića, rođenog 25. novembra 1971. na kaznu zatvora u trajanju od .... godina i **ODLUČUJE** da se u ovu kaznu uračuna vrijeme provedeno u pritvoru od 28. marta 1996,

PROPISUJE da se kazna zatvora izdržava u državi koju odredi Međunarodni sud u skladu sa pravilom 103(A) Pravilnika o postupku i dokazima,

NALAŽE da, do isteka roka od petnaest dana tokom kojeg optuženi može izjaviti žalbu na ovu Presudu u skladu sa pravilom 88*bis* Pravilnika o postupku i dokazima, i dok se ne privedu kraju aranžmani za transfer optuženog, koji je sada osuđeno lice, u državu u kojoj će izdržavati kaznu, optuženi ostane u pritvoru Međunarodnog suda,

ODREĐUJE da, u skladu sa pravilom 102 Pravilnika o postupku i dokazima, kazna zajedno sa gorespomenutim uračunavanjem, počinje teći od danas, 5. marta 1998.

Sastavljeno na engleskom i francuskom, s tim da se engleski tekst smatra mjerodavnim.

/potpis na originalu/
Florence Ndepele Mwachande Mumba
Predsjedavajući sudija

/potpis na originalu/
Mohamed Shahabuddeen

/potpis na originalu/
Wang Tieya

Sudija Shahabuddeen ovoj Presudi prilaže svoje Izdvojeno mišljenje.

Dana 5. marta 1998.
U Hagu, Holandija

[pečat Međunarodnog suda]